

Kierunki wykorzystania środków z wybranych funduszy Wspólnej Polityki Rolnej przez rolników z województwa mazowieckiego

Roman Kisiel, Katarzyna Zakrzewska

Katedra Polityki Gospodarczej i Regionalnej – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
ul. Oczapowskiego 4, 10-957 Olsztyn, Polska

Abstrakt. Celem pracy było przedstawienie pomocy finansowej WPR oraz określenie sposobu jej wykorzystania przez właścicieli gospodarstw rolnych na przykładzie powiatów przasnyskiego i makowskiego z woj. mazowieckiego. Posłużyły temu dane instytucji zajmującej się dotacjami, a przede wszystkim badania ankietowe przeprowadzone w 2011 r. wśród 264 właścicieli gospodarstw rolnych na tym terenie. Jedynie 37,5% rolników wykorzystywało środki z dopłat bezpośrednich w sposób wskazany przez UE. Wśród analizowanych instrumentów pomocy największy wpływ na rolnictwo miało działanie „Modernizacja gospodarstw rolnych”, dzięki któremu 33,3% badanych zrealizowało nieosiągalne dla nich wcześniej inwestycje. Do grupy tej można także zaliczyć działanie ułatwiające start młodym rolnikom – najczęściej przyczyniające się do powiększenia stanu środków trwałych gospodarstwa. Wiele kontrowersji wywołuje także program zalesień, który z punktu widzenia środowiska jest jak najbardziej potrzebny (aż 87,5% badanych przyznało, że bez dotacji nie podjęłoby się takiego działania), lecz dla rolników nie do końca okazuje się przemyślaną i opłacalną inwestycją.

słowa kluczowe: rolnictwo, Wspólna Polityka Rolna, dopłaty bezpośrednie, rozwój obszarów wiejskich

WSTĘP

Polska od początku lat 90. korzysta z pomocy finansowej Unii Europejskiej (UE), w tym także z przeznaczonej na rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich. W latach 1990–2003 funkcjonował przedakcesyjny program PHARE (ang. Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies), w ramach którego Polska otrzymała 3,9 mld euro. W kolejnym okresie budżetowym (2000–2006) Rada Europejska (RE) uruchomiła dwa programy – jednym

z nich był SAPARD (ang. Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development), uznany za pierwszy współfinansowany przez UE program rozwoju polskiego rolnictwa i obszarów wiejskich, z którego pozyskiwano środki do dnia akcesji do UE (911 mln euro) (Wpływ..., 2010). Kolejnym źródłem pomocy były zatwierdzone przez Komisję Europejską (KE) dwa programy współfinansowane ze środków budżetu Unii na rozwój polskiego rolnictwa i obszarów wiejskich. Pierwszy z nich to Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich 2004–2006 (PROW-2006), drugi – Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich” (SPOR-2006). Wielkość unijnych i krajowych środków publicznych z wymienionych programów wynosiła odpowiednio 3592 i 1193 mln euro (Kisiel, Gutowska, 2010).

W ramach obecnej perspektywy finansowej 2007–2013 pomoc ze strony UE jest znacznie większa niż w pierwszych dwóch latach członkostwa. Jest to wynikiem m.in. uczestnictwa Polski w dyskusjach dotyczących budżetu. W omawianej perspektywie finansowej zasadnicze znaczenie dla Polski ma utrzymanie równowagi między I a II filarem Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) – dopłatami bezpośrednimi (15 mld euro) i środkami towarzyszącymi (13,2 mld euro) (Reforma..., 2008).

Od dnia przystąpienia Polski do UE kontrowersje wywołują przede wszystkim najłatwiej dostępne dotacje (np. do obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania – ONW, płatności bezpośrednie), mające głównie za zadanie wspierać dochody rolników. Dyskusje toczą się wokół kierunku wydatkowania otrzymywanych pieniędzy przez właścicieli gospodarstw rolnych, borykających się z problemami finansowymi, którzy przeznaczają te środki głównie na cele socjalno-bytowe.

Dopłaty bezpośrednio są funduszem, z którym rolnicy mają najczęściej do czynienia. Zostały one wprowadzone w ramach reformy Mac Sharry’ego. Pomimo tak wielu przemian WPR zostały one utrzymane w dokumencie

Autor do korespondencji:

Roman Kisiel
e-mail: kisiel@uwm.edu.pl
tel. +48 89 523 34 86

Praca wpłynęła do redakcji 17 lipca 2013 r.

Agenda 2000. Zaakceptowano ten instrument w trakcie negocjacji na szczycie w Kopenhadze w grudniu 2002 r. (Kisiel i in., 2008). Płatności pełnią funkcję rekompensaty za dochody tracone w wyniku systematycznego obniżania poziomu cen gwarantowanych na poszczególnych rynkach rolnych. Polscy rolnicy z tego instrumentu korzystają od 2004 r. – obecnie funkcjonuje ok. 30 rodzajów płatności bezpośrednich.

Wykorzystanie otrzymanych środków finansowych jest ważnym aspektem działalności gospodarstw. Podział dopłat wywoływał zawsze wiele kontrowersji. Zmiana kryteriów ich przyznawania i kolejne próby wprowadzenia nowego sposobu ich dystrybucji nadal pozostają w sferze planów i różnie są oceniane przez ekonomistów (Wilkin, 2007; Spychalski, 2005; Duczkowska-Małysz, 1998, 2007).

Celem pracy było przedstawienie pomocy finansowej WPR oraz określenie sposobu jej wykorzystania przez właścicieli gospodarstw rolnych na przykładzie powiatów przasnyskiego i makowskiego z woj. mazowieckiego.

MATERIAŁ I METODY

Głównymi źródłami przedstawionych i analizowanych danych wtórnych są informacje zamieszczone na stronie internetowej Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Natomiast podstawowym źródłem informacji i danych pierwotnych wykorzystanych w pracy były badania przeprowadzone metodą ankietową. Badania te zrealizowano w 2011 r. wśród 264 właścicieli gospodarstw rolnych, położonych w powiatach przasnyskim i makowskim (woj. mazowieckie). Powiaty te wylosowano z subregionu ostrołęcko-siedleckiego charakteryzującego się największą kwotą zrealizowanych płatności w ramach

WPR w woj. mazowieckim (z wyłączeniem subregionów warszawskich) oraz największym udziałem ludności zamieszkującej na obszarach wiejskich (62,1%).

WYNIKI I DYSKUSJA

Wykorzystanie środków w ramach I filaru WPR

W Polsce rolnicy bardzo aktywnie korzystają z pomocy w ramach I filaru WPR. Mimo że od 2006 r. liczba składanych wniosków o przyznanie pomocy maleje, otrzymana przez rolników wartość pomocy charakteryzuje się tendencją wzrostową (tab. 1). Za główną przyczynę takiej sytuacji uważa się zmniejszenie powierzchni gruntów, które są objęte systemem unijnych dotacji, oraz likwidowanie małych gospodarstw, co można zaobserwować również na Mazowszu.

Na rysunku 1 przedstawiono informacje zebrane od mazowieckich rolników, którzy przeznaczali dotacje wyłącznie na potrzeby gospodarstwa rolnego, spożytkowali je więc w taki sposób, jaki wskazała w swoich postanowieniach UE (wśród badanych stanowili grupę 37,5%). Środki te wykorzystali najczęściej na zakup paliwa oraz nawozów (łącznie 70,7% badanych). Znacznie mniej środków przeznaczono na zakup środków transportu i ziemi oraz na zalesienia – łącznie 1,5% wydatków.

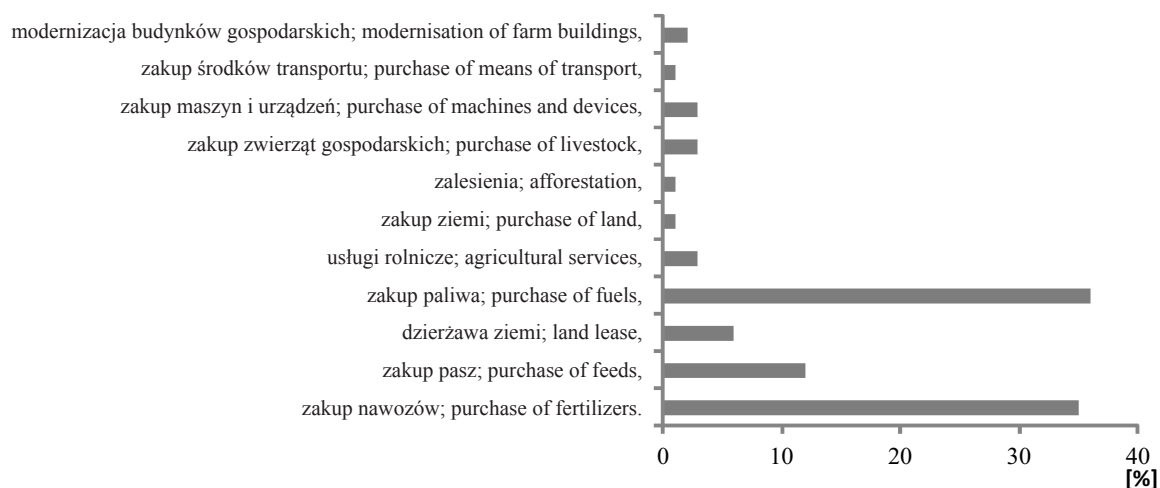
Nieco inaczej natomiast kształtowała się sytuacja dotycząca wydatków niezwiązanych z produkcją rolniczą, które również są finansowane dzięki dopłatom bezpośrednim (rys. 2).

W tej grupie na wydatki niezwiązane z produkcją rolniczą w całości środki przeznaczyło zaledwie 6,1% badanych (pozostali łączyli wydatki na produkcję rolniczą i pozostałe). Oznacza to, że pomoc nie w pełni została wykorzystana zgodnie z zakładanymi celami. Aż 42,8% bada-

Tabela 1. Wartość dopłat bezpośrednich w Polsce i udział woj. mazowieckiego w dopłatach (stan na 31.05.2012 r.)
Table 1. Structure of direct subsidies in Poland and in Mazowieckie voivodship (status as at 31.05.2012).

Rok Year	Uzupełniająca płatność podstawowa (UPO)					
	Jednolita płatność obszarowa (JPO) Single area payment		Additional basic payment inne rośliny; other plants		Pozostałe płatności The other payments	
	Polska [tys. zł] Poland [thous. PLN]	woj. mazowieckie mazowieckie voivodship [%]	Polska [tys. zł] Poland [thous. PLN]	woj. mazowieckie mazowieckie voivodship [%]	Polska [tys. zł] Poland [thous. PLN]	woj. mazowieckie mazowieckie voivodship [%]
2004	285 358,70	13,24	3 486 825,30	12,83	2 284,0	0,76
2005	3 160 029,95	13,42	3 529 114,60	13,01	2 756,0	4,66
2006	3 881 158,90	13,38	3 915 899,50	12,94	405 255,0	8,20
2007	4 242 597,30	13,40	2 763 144,80	11,58	1 274 915,0	14,58
2008	4 759 118,0	13,35	2 560 575,40	11,49	1 268 396,10	14,32
2009	7 069 071,10	13,33	3 384 481,30	11,51	1 693 448,30	14,40
2010	7 814 418,40	13,31	3 094 397,40	11,48	1 671 074,20	13,31
2011	9 874 487,75	13,29	2 579 834,0	11,45	1 857 122,50	12,06

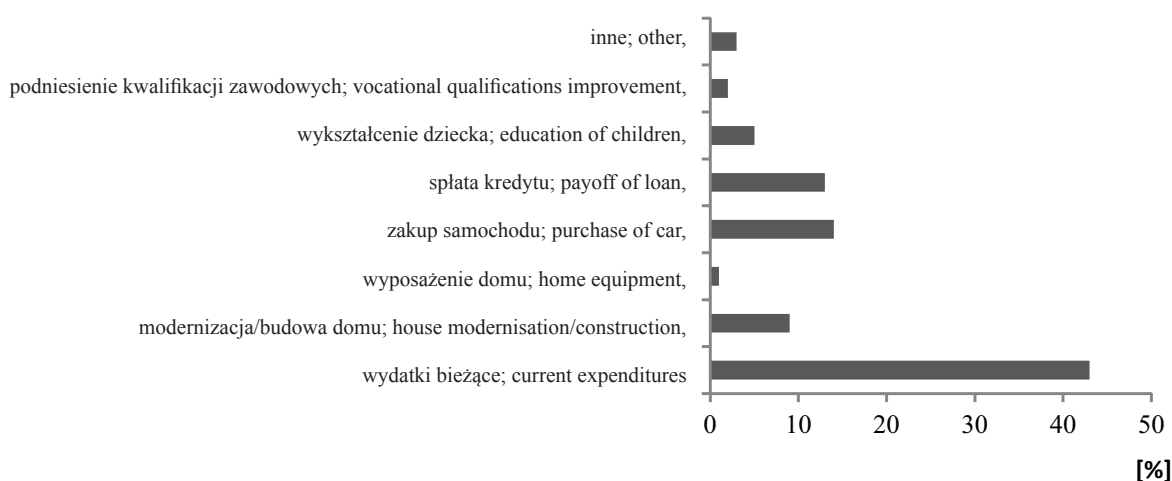
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR: Płatności bezpośrednie - kampanie 2004-2011 - www.arimr.gov.pl, stan na dzień 31.05.2012 r.
Source: author's own analysis based on www.arimr.gov.pl (31.05.2012)

Rysunek 1. Wykorzystanie środków z tytułu płatności bezpośrednich – wydatki związane z produkcją rolniczą w gospodarstwach rolnych powiatu makowskiego i przasnyskiego

Figure 1. Use of the direct subsidy funds – expenditures related to agricultural production.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych
Source: results of research

Rysunek 2. Wykorzystanie środków z tytułu płatności bezpośrednich – wydatki niezwiązane z produkcją rolniczą w gospodarstwach rolnych powiatu makowskiego i przasnyskiego

Figure 2. Use of the direct subsidy funds – expenditures not related to agricultural production.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych
Source: results of research

nych wskazało, że środki z dopłat przeznacza na wydatki bieżące. Wynika to z trudnej sytuacji finansowej wielu rolników, dla których dopłaty bezpośrednie stanowią niekiedy główne źródło utrzymania. Jednocześnie świadczy to o małej efektywności systemu dopłat, gdyż wsparcie trafia głównie do gospodarstw rolnych ze stosunkowo ograniczonymi szansami na rozwój, a otrzymywane środki w założeniach powinny się przyczyniać do poprawy konkurencyjności sektora. Środki pochodzące z I filaru WPR służyły

rolnikom również do poprawy warunków bytowych, m.in. 14,4% badanych deklarowało zakup samochodu, a 13% – splatę kredytu.

Wykorzystanie środków w ramach II filaru WPR

W perspektywie finansowej 2007–2013 wszystkim państwom członkowskim władze Wspólnoty narzuciły jednolitą strukturę PROW (Program Rozwoju Obszarów Wiejskich). Program w każdym kraju składa się z trzech

Tabela 2. Budżet PROW 2007-2013 (w tys. euro)
Table 2. Budget PROW 2007-2013 (in thous. euro).

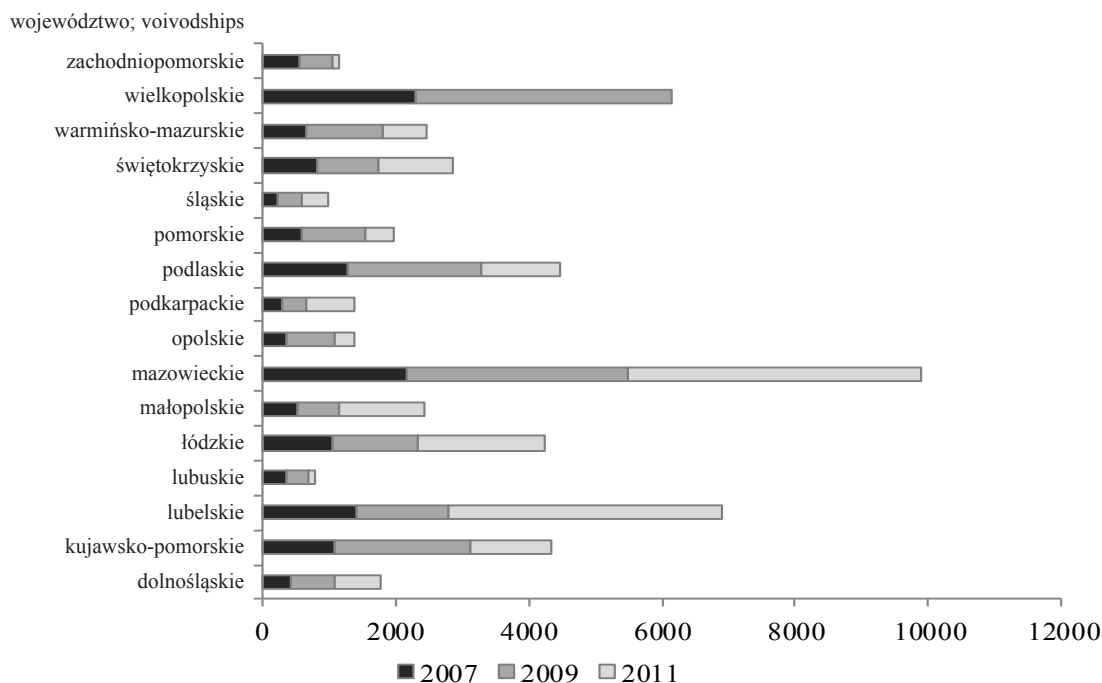
Oś Axe	Ogólny wkład publiczny Total public input	Kwota EFRROW Quota
1.	7187532,0	5390649,0
2.	5546001,5	4436801,2
3.	3430183,9	2575637,9
4.	787500,0	630000,0
Pomoc techniczna Technical aid	266600,0	199950,0
Razem Total	17217817,4	13230038,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MR: PROWieści (www.minrol.gov.pl)
Source: author's own analysis based on PROWieści, 2008 (www.minrol.gov.pl)

osi oraz osi dodatkowej Leader, a w każdej z nich znajdują się określone działania. Państwa mogły wybierać spośród 37 różnych działań (Szumski, 2007). W Polsce program składa się z 23 działań, tym samym jest kontynuacją SPO (Sektorowego Programu Operacyjnego) 2006 i PROW-2006. Budżet programu łącznie wynosi ponad 17,2 mld euro, z czego 13,2 mld euro pochodzi ze środków unijnych, pozostała część – ze środków krajowych (tab. 2).

Jednym z najważniejszych funduszy w polskim planie jest działanie 121 – „Modernizacja gospodarstw rolnych”. Jego celem jest doprowadzenie do zwiększenia efektywności gospodarstw rolnych przez lepsze wykorzystanie czynników produkcji oraz poprawy konkurencyjności sektora rolnego (Szymańska, 2008). Wspiera ono szczególnie producentów rolnych prowadzących produkcję mleczną, aby mogli dostosować się do zmieniających się warunków (w związku z przewidywanym wygaśnięciem systemu kwot mlecznych w 2015 r.), przez wprowadzenie nowych technologii, poprawę jakości produkcji, dostosowanie się do wymogów związanych z ochroną środowiska naturalnego, higieny produkcji oraz warunkami utrzymania zwierząt. W związku z tym Komisja Europejska (KE) zwiększyła budżet działania z 1779,93 mln euro do poziomu 1849,07 mln euro, a różnica 69,14 mln euro miała być przeznaczona na tzw. nowe wyzwania związane z produkcją mleka (Kisiel i in., 2012).

Pomoc ta jest udzielana na inwestycje mające na celu modernizację lub rozwój pierwotnej produkcji roślinnej lub zwierzęcej (nie dotyczy produkcji leśnej i rybnej). Polega ona na refundacji części kosztów poniesionych podczas realizacji inwestycji. Przyjęto również, że do jednego beneficjenta i gospodarstwa rolnego może trafić maksymalnie 300 tys. zł (min. wynosi 20 tys. zł). Pierwszy nabór wniosków o przyznanie tej pomocy rozpoczęto 9.11.2007 r., kolejne nastąpiły w latach 2009 i 2011 (rys. 3).

Rys. 3. Liczba zawartych umów w ramach działania „Modernizacja gospodarstw rolnych” (stan na 30.06.2012 r.)

Fig. 3. Number of contracts made within the framework of the measure „Modernisation of agricultural farms”.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR: Modernizacja gospodarstw rolnych - www.arimr.gov.pl, stan na dzień 30.06.2012 r.
Source: author's own analysis based on www.arimr.gov.pl (30.06.2013)

Zainteresowanie tą formą pomocy z roku na rok rośnie (wyjątkiem są województwa lubuskie i zachodniopomorskie). W naborze w 2011 r. uczestniczyło tylko 15 województw, gdyż w Wielkopolsce przydział pomocy wykorzystano w etapach wcześniejszych. W liczbie zawartych umów zdecydowanie dominuje woj. mazowieckie, w którym łącznie podpisano ich 9887 na kwotę 812 043,7 tys. zł (w odniesieniu do kraju udział kształtuje się odpowiednio w każdej kampanii na poziomie 15,2%, 16,3% i 23,6%), a o dotację ubiegało się 15 334 rolników. Ze względu na typowo przemysłowy charakter najmniej umów podpisano z rolnikami z woj. śląskiego (1004 umowy na kwotę 92 742,0 tys. zł). Szacowana liczba beneficjentów w obecnej perspektywie finansowej wynosi 50 tys. (Szymańska, 2008), do 31 lipca 2011 r. z tej grupy swoją szansę wykorzystało 69,2% badanych rolników.

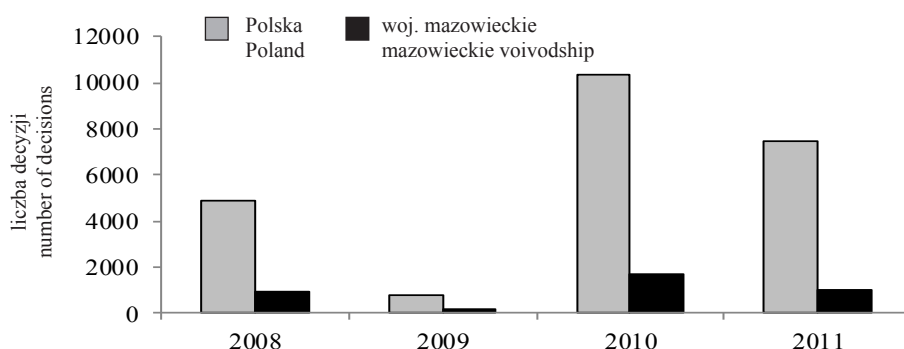
Wyniki przeprowadzonych badań ankietowych wskazują na trudności związane z otrzymaniem ww. formy wsparcia. Rolnicy najwięcej problemów mają z częściowym pokryciem kosztów z własnych środków, ponieważ ich nie posiadają. Na podstawie zebranych informacji można stwierdzić, że otrzymane środki rolnicy najczęściej przeznaczają na zakup maszyn rolniczych lub inwestycje w budynki gospodarskie. Statystyczny rolnik, który otrzymuje dotację z programu „Modernizacja...” to według badania mężczyzna między 25. a 40. rokiem życia, mający wykształcenie rolnicze, a powierzchnia jego gospodarstwa ukierunkowanego na produkcję mleczną przekracza 50 ha.

Analizując wyniki przeprowadzonych badań można stwierdzić, że 1/3 badanych, którzy chcą rozwijać swoje gospodarstwo, nie miałyby możliwości zrealizowania planowanych inwestycji bez wsparcia ze źródeł unijnych. Bardzo ciekawym zjawiskiem w tej grupie beneficjentów jest to, że wszyscy zajmują się produkcją mleczną. Pierwotne założenie, że ten program pomocowy ma wspierać

producentów mleka, sprawdza się zatem w praktyce. Dowodem na to jest wzrost zainteresowania tym programem w województwach, w których rolnictwo jest ukierunkowane głównie na produkcję mleka. Taka sama grupa ankietowanych stwierdziła, że sama sfinansowałaby zakupy, lecz w późniejszym terminie. Żadnych barier nie zauważało 30,8% badanych, z których 10,3% w tym samym czasie dokonałoby inwestycji, mając odpowiednią wielkość własnych środków (była to grupa osób doświadczonych, ze średnim stażem pracy w danym sektorze oraz wyższym wykształceniem rolniczym), natomiast 20,5% posiłkowałoby się kredytami inwestycyjnymi. Postąpiliby tak głównie rolnicy, którzy dopiero rozpoczęli prowadzenie działalności (średni staż od 3 do 5 lat).

W celu poprawy konkurencyjności sektora rolnego należy również w odpowiedni sposób zmotywować ludzi młodych do działania, a mianowicie przejmowania bądź zakładania gospodarstw rolnych przez osoby z odpowiednimi kwalifikacjami zawodowymi. Cel ten jest realizowany w ramach pomocy skierowanej do osób, które po raz pierwszy podejmują się samodzielnego prowadzenia gospodarstwa rolnego (warunkiem jest, aby wcześniej taka osoba nie była właścicielem nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 1 ha) bądź już takie gospodarstwo mają, ale od rozpoczęcia działalności rolniczej do dnia złożenia wniosku nie upłynęło więcej niż 12 miesięcy. Zakłada się, że takie osoby będą bardziej skłonne do dostosowywania swojego gospodarstwa do wymogów rynku oraz norm odnoszących się do ochrony środowiska i dobrostanu zwierząt, co wpłynie na poprawę konkurencyjności polskiego rolnictwa (Kiryłuk-Dryjska, Poczta, 2010). Od 2010 r. jednorazowa premia wynosi 75 tys. zł, a we wcześniejszych kampaniach – 50 tys. zł.

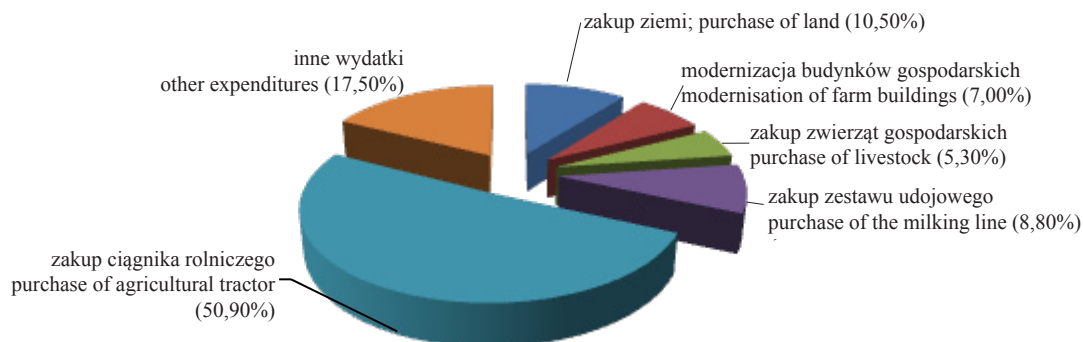
Liczba decyzji o przyznaniu wsparcia w ramach omawianego działania jest bardzo zróżnicowana w latach (rys. 4). Należy jednak zauważyć, że to działanie funkcjono-

Rys. 4. Liczba wydanych decyzji w ramach „Ułatwienie startu młodym rolnikom” (stan na 30.06.2012 r.)

Rys. 4. Number of decisions issued within the framework of „Facilitating start-up of young farmers” (status as at 30.06.2012).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR: Ułatwienie startu młodym rolnikom - www.arimr.gov.pl, stan na dzień 30.06.2012 r.
Source: author's own analysis based on www.arimr.gov.pl (30.06.2012)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych; Source: results of research

Rysunek 5. Struktura inwestycji realizowanych ze środków pozyskanych z programu „Ułatwianie startu młodym rolnikom” w gospodarstwach rolnych powiatu makowskiego i przasnyskiego w 2010 roku
Figure 5. Investments made from funds obtained from the programme „Facilitating the start-up of young farmers”.

wało również w perspektywie finansowej 2004–2006, ale było ono jednorazowe.

Szczególną uwagę należy zwrócić na rok 2010, w którym nastąpił bardzo duży wzrost zainteresowania omawianym programem. Ma to silny związek ze wspomnianą już podwyżką jednorazowej kwoty tej pomocy o 25 tys. zł. Do 30.06.2012 r. w ramach PROW-2013 wypłacono z tego tytułu 1 510 325 tys. zł, z czego najwięcej trafiło do młodych rolników z woj. mazowieckiego (256 875 tys. zł).

„Młody rolnik” jest programem, którego środki mogą w pewnym stopniu ułatwiać rozpoczęcie działalności początkującym rolnikom. Na terenie analizowanych powiatów województwa mazowieckiego pieniądze z tego programu są rozdysponowywane w różny sposób (rys. 5). Otrzymane dotacje były przeznaczane na zakup maszyn rolniczych, niezbędnych do prowadzenia gospodarstwa rolnego – 50,9% badanych zakupiło ciągniki, a 17,5% – inne maszyny. W znacznie mniejszym stopniu pozyskane środki były przeznaczone na inwestycje związane z zakupem ziemi, żywego inwentarza, zestawu udojowego lub modernizacją budynków gospodarskich. Znane są jednak przypadki, że pieniądze z programu „Młody rolnik” były przeznaczane na zakup maszyn i urządzeń niezwiązanych z produkcją rolną.

Programu tego, niestety, nie można ocenić jednoznacznie. Z jednej strony rzeczywiście coraz więcej młodych i wykształconych rolników prowadzi gospodarstwa, a pieniądze z dotacji pozwalają im na zakup maszyn i urządzeń ułatwiających pracę. Z drugiej jednak strony zdarzają się pewnego rodzaju nieprawidłowości. Rolnicy na Mazowszu, aby uzyskać dotację, najczęściej przekazują następcom (którzy mogą starać się o dotację) tylko część posiadanej ziemi. W efekcie powstaje więcej gospodarstw rolnych, co teoretycznie prowadzi do rozdrobnienia struktury. W praktyce jednak nie obserwuje się zbyt radykalnych

zmian, ponieważ bardzo często gospodarstwa są nadal prowadzone wspólnie.

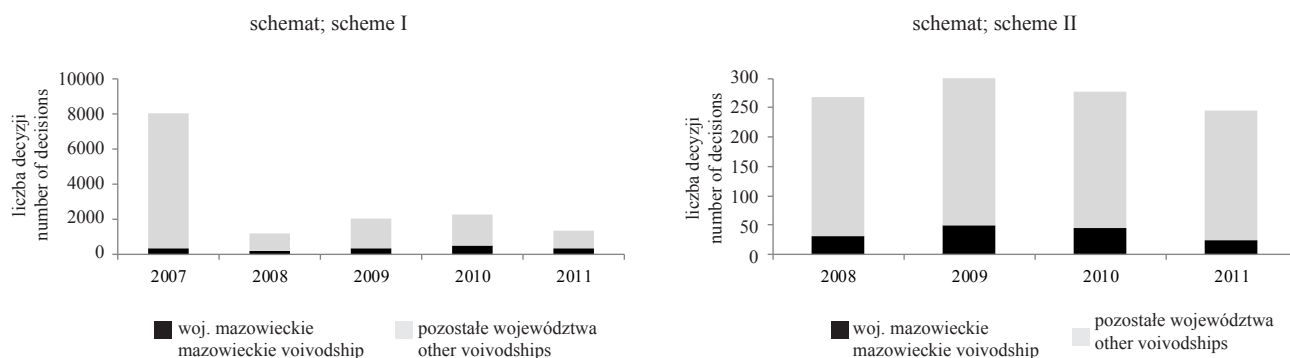
Na stan środowiska naturalnego i obszarów wiejskich bardzo duży wpływ ma działanie pt. „Zalesianie gruntów rolnych oraz zalesianie gruntów innych niż rolne”, które nie należą do Skarbu Państwa. Przez zwiększenie areалу lasów dąży się do utrzymania i wzmocnienia ekologicznej stabilności obszarów leśnych, a także ograniczenia zmian klimatu. Działanie to jest zbieżne z krajowym programem zwiększania lesistości (KPZL), który zawiera informacje na temat nadmiernego użytkowania gruntów o małej przydatności rolniczej i podatnych na zagrożenia (Kisiel i in., 2008).

„Zalesianie gruntów rolnych oraz zalesianie gruntów innych niż rolne” jest działaniem podzielonym na dwa schematy:

- schemat I (działanie 221) – „Zalesianie gruntów rolnych”: pomoc dotyczy wsparcia na zalesianie, premii pielęgnacyjnej oraz premii zalesieniowej;
- schemat II (działanie 223) – „Zalesianie gruntów innych niż rolne”: można skorzystać ze wsparcia na zalesianie oraz premii pielęgnacyjnej (Szymańska, 2008).

Zdecydowanie większym zainteresowaniem cieszy się schemat I „Zalesianie gruntów rolnych” (do 30.06.2012 r. 20,1% dotacji z omawianego programu przyznano rolnikom z woj. mazowieckiego) (rys. 6). Z kolei schemat II to jedynie 10,9% ogółu zalesień, z których 13,9% odbyło się na terenie woj. mazowieckiego. Do I połowy 2012 r. w ramach omawianych działań wypłacono 275 971,8 tys. zł, podczas gdy w latach 2004–2006 była to kwota 248 360,6 tys. zł. Zarówno w obecnej, jak i poprzedniej perspektywie finansowej najwięcej środków trafiło do mazowieckich rolników (odpowiednio 20,3 i 15,6%).

W drugiej fazie PROW-2013 z omawianego programu skorzystała znacznie mniejsza liczba rolników, głównie ze

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR: www.arimr.gov.pl, stan na dzień 30.06.2012 r.
Source: author's own analysis based on www.arimr.gov.pl (30.06.2012)

Rysunek 6. Liczba wydanych decyzji w ramach działania 221 Zalesianie gruntów rolnych i 223 Zalesianie gruntów innych niż rolne (stan na 30.06.2012 r.)

Figure 6. Number of decisions issued within the framework 221 i 223 (status as at 30.06.2012)

względem na zaostrzone kryteria. Fakt ten potwierdzają także wyniki przeprowadzonych badań, według których jedynie 24% ankietowanych dokonało zalesień dzięki wsparciu ze strony Unii, natomiast 76% w ogóle nie było zainteresowane tym działaniem. Ankietowani przyznali, że działanie to nie miało nic wspólnego z rozwojem gospodarstw, a wynikało wyłącznie ze zwrotu części kosztów inwestycji. Nie zmienia to faktu, że program „Zalesianie gruntów rolnych oraz zalesianie gruntów innych niż rolne” w pewnym stopniu odgrywa przypisaną mu rolę.

PODSUMOWANIE

Jednoznaczna ocena wpływu instrumentów WPR na polskie rolnictwo jest zadaniem trudnym. Z doświadczeń z realizacji poszczególnych programów wynika, że każdy z funduszy ma zarówno plusy, jak i minusy. Płatności bezpośrednie, możliwe do otrzymania bez większego zaangażowania, stały się w woj. mazowieckim najczęściej wykorzystywaną formą wsparcia, choć nie trafiają do wszystkich rolników z tego regionu. Ponadto, zamiast stanowić rekompensatę za obniżkę cen gwarantowanych, na ogół są traktowane jako źródło utrzymania rodziny, niemające nic wspólnego z podwyższeniem wydajności produkcji rolnej.

Wyniki badań ankietowych wskazują na trudności związane z otrzymaniem środków na modernizację gospodarstw. Rolnicy najwięcej problemów mieli z pokryciem wkładu własnego. Jest to jedna z najczęstszych barier ograniczających wykorzystanie środków unijnych nie tylko w gospodarstwach rolnych, ale także wśród innych potencjalnych beneficjentów w Polsce. Pozytywny z punktu widzenia rozwoju gospodarstw jest fakt, że otrzymane

środki rolnicy najczęściej przeznaczali na zakup maszyn rolniczych lub inwestycje w budynki gospodarskie.

Bardzo duży wzrost zainteresowania programem wspierającym młodych rolników można było zauważyć w 2010 r., co miało prawdopodobnie silny związek z podwyżką jednorazowej kwoty tej pomocy o 25 tys. zł. Trudno jednoznacznie ocenić ten program ze względu na fakt, że aby otrzymać wsparcie, rolnicy najczęściej przekazują następcom tylko część posiadanej ziemi, a ponadto nie obserwuje się zbyt dużych zmian w strukturze obszarowej, ponieważ bardzo często gospodarstwa są nadal prowadzone wspólnie. Niewielkie zainteresowanie badani rolnicy wykazywali programem, którego środki przeznaczone były na zalesianie gruntów. Jedynie 24% ankietowanych dokonało zalesień dzięki temu wsparciu.

PIŚMIENNICTWO

- Duczkowska-Malysz K., 1998.** Rolnictwo – wieś – państwo. PWN, Warszawa.
- Duczkowska-Malysz K., 2007.** Obszary wiejskie – przestrzeń problemów czy cywilizacyjna szansa Europy. Zmiany modelu rolnictwa europejskiego. Wzrost rangi wsi w Europie. W: Odnowa wsi w integrującej się Europie; red.: M. Kłodziński, M. Błąd, R. Wilczyński, IRWiR, Warszawa.
- Kiryłuk-Dryjska E., Poczta W., 2010.** Kwantyfikacja i ocena alokacji środków strukturalnych Unii Europejskiej przeznaczonych na rozwój rolnictwa w Polsce, UP Poznań, s. 39.
- Kisiel R., Babuchowska K., Marks-Bielska R., 2008.** Wykorzystanie dopłat bezpośrednich przez rolników województwa warmińsko-mazurskiego. UWM Olsztyn, ss. 68-69, 80-81, 83-84.
- Kisiel R., Gutowska K., 2010.** Unijna pomoc finansowa jako czynnik stymulujący przekształcenia w polskim rolnictwie po akcesji europejskiej. Roczn. Nauk Rol., G, 97(1): 98-108.

- Kisiel R., Babuchowska K., Marks-Bielska R., 2012.** Gospodarstwa rolne Polski Wschodniej i skłonność ich właścicieli do inwestowania z wykorzystaniem instrumentów wspólnej polityki rolnej. PTE Oddział Toruń, 144 ss.
- Reforma Wspólnej Polityki Rolnej w kontekście potrzeb i interesów polskiego rolnictwa. 2008. Red.: E. Nowicka, UKIE Warszawa, 207 ss.
- Spychalski G., 2005.** Mezoekonomiczne aspekty kształtowania rozwoju obszarów wiejskich. IRWiR, Warszawa.
- Szumski S., 2007.** Wspólna Polityka Rolna Unii Europejskiej. Studia Europejskie, WAiP Warszawa, ss. 226-230.
- Szymańska A., 2008.** Fundusze unijne i europejskie 2007-2013 dla mieszkańców obszarów wiejskich. Placet Warszawa, ss. 52-54, 58-62, 91-93, 113-116.
- Wilkin J., 2007.** Wielofunkcyjność rolnictwa i obszarów wiejskich. W: Wyzwania przed obszarami wiejskimi i rolnictwem w perspektywie 2014-2020. Nowe Życie Gospodarcze. Dodatek specjalny, listopad, ss. 3-5.
- Wpływ funduszy współfinansowanych ze środków UE na rozwój rolnictwa i regionów wiejskich. Raport końcowy, 2010. Red.: J. Rowiński, 2010, IERiGŻ-PIB Warszawa, 201 ss.

Strony internetowe:

- www.arimr.gov.pl: Płatności bezpośrednie - kampanie 2004-2011 - stan na dzień 31.05.2012 r., Modernizacja gospodarstw rolnych - stan na dzień 30.06.2012 r., Ułatwianie startu młodym rolnikom - stan na dzień 30.06.2012 r., Zalesianie gruntów rolnych i inne niż rolne - stan na dzień 30.06.2012 r.
- www.minrol.gov.pl: PROWieści. Miesięcznik dotyczący PROW 2007-2013. Kwiecień 2008, str. 2.

R. Kisiel, K. Zakrzewska

SPENDING SCHEMES OF SUPPORT MONEY
FROM SELECTED EUROPEAN UNION FUNDS
BY FARMERS OF THE MAZOWIECKIE VOIVODSHIP,
POLAND, UNDER THE COMMON AGRICULTURAL POLICY

Summary

The main goal of the paper is to present the financial assistance under CAP and the manner the support money is spent by the farmers of the Mazowieckie voivodship. For that purpose, the data of from support-distributing organizations as well those from a questionnaire-based survey conducted in two poviats of Mazowieckie voivodship were used. Only 37.5% of the farmers use the funds in the way stipulated by the EU. Among the analysed instruments the measure „Modernisation of agricultural farms” had the largest influence on agriculture as, according to the survey, 33.3% of the respondents completed investment projects otherwise unattainable for them. Also, the measure “Facilitating the start-up of young farmers” can also be included in that group as in most cases it contributed to increasing the fixed assets pool of the farm. The programme of afforestation also raises numerous controversies. It is the most needed from the environment perspective (as many as 87.5% of the respondents declared that without the subsidy they would not engage in such an activity). From the farmers’ perspective, however, it is not an entirely well thought-out and profitable scheme.

key words: agriculture, common agricultural policy, direct payments, rural development